

Derleme makale**Review article****Nitel Bir Araştırma Yöntemi Olarak Fotosesin Hemşirelik Disiplininde Kullanımı****Serap CANLI¹, Simla ADAGİDE²****ÖZ**

Geçmişten bu yana tüm dünyada araştırmacılar; insanların bedensel, ruhsal ve sosyal sağlık sorunlarının belirlenmesi ve önlenmesi için farklı araştırma yöntemleri arayışında olmuşlardır. Bu arayış, sosyolojik teorilere temellendirilmiş nitel araştırma yöntemlerine olan ilginin artışıyla beraberinde getirmiştir. Özellikle son yıllarda nitel araştırma yöntemlerinin en dikkat çekenlerinden biri de fotoses (photovoice) olmuştur. Fotoses; temelde katılımcı bir araştırma yöntemidir ve katılımcıların kendileri için önemli olan sorunları ve ihtiyaçları, çektikleri fotoğraflar ve bu fotoğraflara ait hikâyelerle ifade etmelerini sağlamaktadır. Bu yöntem; toplumsal sorunların bireylerin kendi bakış açılarından ne anlama geldiğinin anlaşılması ve bu sorunlara gerçekçi çözümler geliştirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Yöntem, kaynak oluşturmada alternatif bir veri toplama aracı sağlarken aynı zamanda diğer araştırma yöntemlerinden farklı olarak araştırmaya katılan bireylerin araştırma sürecinde daha fazla aktif rol almasını sağlayabilmektedir. Fotoses; zengin görsel ve anlatsal verilerle incinebilirliği yüksek ya da dezavantajlı grupların güçlendirilmesine yönelik politikaların, yasal stratejilerin oluşturulmasına katkı sağlayabilecek güçlü bir yöntemdir. Bu yönüyle yöntem dezavantajlı gruplara yönelik çalışmalar yapılabilmesinde hemşireleri harekete geçirmede önemli bir motivasyon aracı olabilir.

Anahtar kelimeler: Fotoses, hemşirelik, nitel araştırma

ABSTRACT**The Use of Photovoice as a Qualitative Research Method in Nursing Discipline**

From past to present, researchers across the world have been searching for different research methods to identify and prevent people's physical, mental, and social health problems. This search has brought about an increase in the interest in qualitative research methods based on sociological theories. Especially in recent years, one of the most striking qualitative research methods has been photovoice. Photovoice is basically a participatory research method and enables participants to express the problems and needs that are important to them through the photographs they took and the stories related to these photographs. This method is used to understand the meaning of social problems from individuals' perspectives and develop realistic solutions. While the method provides an alternative data collection tool for creating resources, it can also enable individuals participating in the research to take a more active role in the research process, unlike other research methods. Photovoice is a powerful method that can contribute to formulating policies and legal strategies to empower vulnerable and disadvantaged groups with learning disabilities and the elderly through rich visual and narrative data. In this respect, the method can be an essential motivational tool in activating nurses to carry out studies on disadvantaged groups.

Keywords: Nursing, photovoice, qualitative research

¹Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi Haymana Meslek Yüksekokulu, Yaşlı Bakım Programı, Ankara, Türkiye, Tel. 05427897635, E-mail: seunal@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7759-5650

²Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik, Siirt, Türkiye, Tel. 05072464447, E-mail: simlaadagide@siirt.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1548-316X
Geliş Tarihi: 17 Ağustos 2022, Kabul Tarihi: 2 Ekim 2023

Atıf/Citation: Canlı S, Adagide S. Nitel Bir Araştırma Yöntemi Olarak Fotosesin Hemşirelik Disiplininde Kullanımı. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2023;10(3):313-319 DOI: 10.31125/hunhemsire.1410391

GİRİŞ

Başta tıp, sosyoloji ve psikoloji alanlarında olmak üzere, insanı anlamak ve sorunlarına çözüm üretmek amacıyla geliştirilmiş pek çok bilimsel araştırma yöntemi bulunmaktadır. Bu yöntemlerden, uygulanabilirliği ve yorumlanması açısından araştırmacıya sağladığı avantajlar ile en çok tercih edilen nicel (sayısal) araştırma yöntemi olduğu görülmektedir¹. Oysa insan fizyolojik sistem ve bu sistem ile bütünleşik ruhsal ve sosyal süreçlere sahip karmaşık bir varlıktır. Dolayısıyla pratikte insana ait kavramların, düşüncelerin ve deneyimlerin nicel ve deneysel bulgularla anlaşılması pekte gerçekçi bir yaklaşım gibi görünmemektedir². Üstelik insanın anlaşılmasına çalışılmasının nicel araştırma yöntemi ile mümkün olmayacağı görüşü giderek yaygınlık kazanmaktadır. Bu kapsamda birey ve grup süreçlerine odaklanan ve niteliğin ön planda tutulduğu araştırma yaklaşımları gündeme gelmiştir³. Bu yöntemlerden biride, bireyin kendini keşfetmesini ve olaylar karşısında hissettikleri konusunda ifadesini kolaylaştıran ve temelde bireyin günlük yaşamına ait konuları derinlemesine inceleyen bir yöntem olan fotosesdir. Fotoses, sadece bireyden elde edilen sözlü ve yazılı verilere değil aynı zamanda bireyin kendisinin oluşturduğu çeşitli görsellere dayanarak da anlaşılmasına odaklanmaktadır. Bu yönüyle fotoses, bireyin kendisi ile ilgili araştırılan konularda aktif katılımını destekleyen katılımcı bir yaklaşım sunmaktadır. Bu yöntem; sağlık bilimleri araştırmalarında diğer nitel yöntemlere kıyasla oldukça yeni uygulanmaya başlanmıştır. Ancak bireysel sorunlarla toplumsal sorunları birleştirme potansiyeli ile dikkat çekmektedir^{4,5}. Bu potansiyeli hasta lehine kullanabilecek meslek gruplarından biri de hemşireliktir. Hemşirelik disiplini doğası gereği insana ait sağlık ve bakım sorunlarına yönelik yeni çözümler üretme çabası içerisindedir. Dolayısıyla hemşirelik, yenilikçi ve güçlü yöntemlere her zaman gereksinim duymaktadır. Hemşirelik araştırmalarında yeni yöntemler kullanmak, etkili çözümler ve kapsamlı stratejilerin geliştirilmesini sağlamada itici bir güç olabilir^{6,7}. Bu yazı hemşirelik araştırmalarında eksikliği hissedilen nitel yöntemlerden fotosese ilişkin bilgi vermek gerekliliği noktasından hareketle kaleme alınmıştır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı; hemşire araştırmacılara nitel bir araştırma deseni olan fotoses hakkında detaylı bilgi vermek ve fotosesin hemşirelik alanında kullanımına ilişkin farkındalıklarını artırmaktır.

Arkaplan

Katılımcı fotoğrafçılık olarak bilinen fotoses tekniği⁸, Wang ve Burris tarafından 1990'lı yılların başında geliştirilmiştir. Wang ve Burris(1997) bu yöntem için bireysel deneyimlerin fotoğraflarla seslendirilmesi anlamına gelen "photo" (foto) ve "voice" (ses) kelimelerini biraraya getirerek "photovoice" (fotoses) terimini kullanmışlardır⁷. Yöntemde; toplumsal ya da bireysel sorunların, ihtiyaçların ve beklentilerin fotoğraflar aracılığıyla ifade bulması ve geniş kitlelere duyurulması amaçlanmıştır⁹. Yöntem, feminist teori, güçlendirici eğitim ve belgesel fotoğrafçılığı olmak üzere üç kuramsal temaya dayandırılmıştır¹⁰. Feminist teori, kadınları

kendilerini etkileyen konularda otorite olarak tanımayı esas alır ve araştırmaların "kadınlar yerine kadınlar tarafından ve kadınlarla birlikte yürütülmesi" gerektiğini savunur. Bu yönüyle feminist teori fotosese temel oluşturmaktadır^{10,11}. Fotoses, feminist düşünce gibi, Freire'nin yaşanmış bir deneyimin yaşamsal bilgi kaynağı olarak kabul edilmesi üzerine de kuruludur. Freire, bireysel yetkilendirmenin eleştirel düşünmeyi geliştireceği ve deneyimleri yansıtmının da sonraki eylemler için teşvik edici olacağını savunmaktadır. Freire bu yaklaşımında fotoğrafları bir araç olarak kullanırken, fotoses de, fotoğraf çekme eylemi, fotoğraf sürecinde eleştirel bilinci paylaşma ve fotoğrafları ve anlamlarını tanıtmaya yoluyla Freire'nin teorisi ile bütünleşmektedir¹². Fotoses'in üçüncü bileşeni olan belgesel fotoğrafçılığı, görsel temsil yoluyla bir tanık işlevi görmek, fotoğrafik belgeler ile fotoğrafçının gerçekliği ya da iletmek istediği herhangi bir fikri yorumlaması haline gelmektedir¹³. Her üç tema aktif katılımın önemine vurgu yapmaktadır ve bu yönüyle de fotoses için ortak bir anlayış oluşturmaktadır¹⁰. Fotoses, katılımcıların, çalışmanın amacına uygun ve kendi bakış açılarını yansıtan görseller oluşturmalarına ve bu görselleri yorumlamalarına olanak tanıyan bireysel ve grup görüşmeleri şeklinde yürütülmektedir^{8-10,14}. Nihayetinde ise çözümler üretmek için politika yapıcılara ulaştırılmak üzere argümanlar oluşturulmaktadır⁹.

Yöntem ilk olarak Wang ve Burris (1997) tarafından kırsalda yaşayan kadınların sağlığını iyileştirmek ve bu kadınları etkileyen politikaları güçlendirmek amacıyla kullanılmıştır¹⁵. Diğer bazı araştırmalarda ise AIDS'li kadınlar, çocuk ve ergenler, engelliler, yaşlılar, göçmenler, düşük gelirli ve hasta bireyler gibi hassas gruplar yer almıştır¹⁶⁻¹⁸.

Fotoses Yöntemi: Avantaj ve Dezavantajlar

Hem nicel hem de nitel tüm araştırma yöntemlerinde olduğu gibi fotoses yönteminin de güçlü ve zayıf yönleri bulunmaktadır. Kelimelere dökülmesi zor olabilen konularda fotoğraflarla, bilgi paylaşımının sağlanması ve deneyimlerin tasvir edilme fırsatı sunulması yöntemin güçlü tarafını oluşturmaktadır⁹. Bireylerin araştırma sürecinde aktif rol alması ve araştırma ekibi içinde yer alması katılımcılarda değerlilik ve aidiyet duygusu geliştirebilmektedir^{9,19}. Fotoğrafların öyküleştirmesi ile elde edilen veriler bireylerin sorunlarına yönelik görüşünü bilimsel bir platformda sunulabilecek veriler haline getirebilmektedir. Böylece başta sağlık olmak üzere çeşitli sorunlar için uygun müdahale veya eylem stratejileri geliştirilebilmektedir⁷. Fotoses için süreç esneklik. Bu durum birbirinden farklı toplulukların ihtiyaçlarını belirleyerek çözüme yönelik politikaları oluşturmak adına başka bir avantajı ifade etmektedir⁹. Fotoğrafçılık konuşulan dilden bağımsızdır ve farklı dil gruplarına aynı anda ulaşabilmeyi sağlamaktadır. Dolayısıyla sözlü ve/veya yazılı iletişimde zorlanan çocukların, engelli bireylerin araştırma sürecine dahil olmalarını kolaylaştırmaktadır²⁰. Araştırmada; cep telefonu ya da fotoğraf makinesi gibi kullanılması ve ulaşılması kolay veri toplama araçlarının olması katılımcıların araştırmaya dahil olma motivasyonunu arttırabilmektedir. Özellikle sağlık ve hastalık araştırmalarında katılımcıların ürettiği fotoğrafları

kullanmak, ağrı ve cinsellik gibi kelimelere dökülmesi zor olan kavramların araştırılmasına yardımcı olabilmektedir^{21,22}. Hastaların hastalık deneyimlerini kendi bakış açılarından öğrenme imkanı sunması²³, hastayla iletişimi kolaylaştırması²⁴ ve güvene dayalı hasta-hemşire ilişkisini desteklemesi tekniğin diğer güçlü yönlerini oluşturmaktadır²⁵. Aynı zamanda fotoğraf çekmek, farklı ve özgün olmasıyla özellikle gençler arasında araştırmaya katılımı cazip hale getirebilir ve gençlerin istekliliğini artırabilir. Bu yönü ile fotosesin, hemşirelik eğitiminde kullanılması yaygınlaştırılarak öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri ile mesleki becerilerinin de gelişmesine katkı sağlanabilir²⁶. Ancak süreç iyi yönetilmezse, katılımcıların fotoğraf çekme konusunda özgür olmaları buna karşın katılımcılara ait fotoğrafların araştırmacılar tarafından kullanılmasında özensiz davranılması etik ihlallere yol açabilir²⁷. Diğer yandan katılımcıların fotoğraflar üzerinden yansıttıklarının araştırmacılar tarafından kavramsallaştırılmasında çeşitli zorluklar yaşanabilir²⁸. Katılımcı ve araştırmacı yorumlarının farklılaşması verilerin analizinde hatalı sonuçların oluşmasına neden olabilir¹⁵. Son olarak, araştırmada neyin fotoğraflanıp neyin fotoğraflanamayacağı konusunda katılımcı²⁹, en iyi fotoğrafı seçmede ise araştırmacı kararsızlık yaşayabilir³⁰.

Uygulama Süreci

Fotoses yöntemi için temel veri toplama aracı fotoğraflar olup tekniğin uygulanması için altı özel adım belirlenmiştir^{9,10,31}. Araştırma sürecinde bu adımların belirli bir sistematik dâhilinde takip edilmesi fotoses tekniğinin doğru kullanılması bakımından önemlidir. Yöntemin uygulanmasına başlamadan önce araştırmacılar, araştırma yapılacak konuyu, araştırmanın amacını belirlemeli ve yöntemin bu amaca ulaşmada uygun olup olmadığını değerlendirmelidir^{32,33}. Yönteme ilişkin temel adımlar aşağıda yer almaktadır.

1. Adım: Hedef grubun oluşturulması ve araştırma sürecine oryantasyon.
2. Adım: Temanın belirlenmesi.
3. Adım: Fotoğrafların çekilme süreci.
4. Adım: Birey ve grup odaklı görüşmelerin yapılması.
5. Adım: Verilerin içerik analizinin yapılması ve raporun yazılması.
6. Adım: Çalışma bulgularının ve fotoğrafların paylaşılması^{9,10}.

Hedef grubun oluşturulması: Araştırma genel hatlarıyla belirlendikten sonra araştırma konusuna uygun katılımcılar belirlenerek hedef grup oluşturulur³⁴. Hedef grubun; farklı sosyo-kültürel yapıda, belirlenen konuyu temsil edecek özellikte, gönüllü, her yaş grubundan 7 ile 10 katılımcıdan oluşturulması uygundur^{33,35}. Hedef grup oluşturulduktan sonra katılımcıların araştırmacı sürecine oryantasyonunu sağlamak ve iletişimi güçlendirmek için toplantılar düzenlenir. Toplantılarda araştırmanın amacı ve etik boyutu açıklanır. Katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alınır³⁵. Aynı zamanda fotoses tekniği tanıtılarak, fotoğraf çekiminde dikkat edilmesi gereken konular ve kamera kullanımı ile ilgili bilgiler verilir³⁴. Yine bu adımda katılımcılara 27 adet

fotoğraf çekimine izin veren tek kullanımlık kamera verilebileceği gibi fotoğraf çekimine uygun kişisel fotoğraf makinelerini ya da cep telefonlarını kullanımının da uygun olabileceği belirtilir^{9,32}. Günümüzde her ne kadar fotoğraf makinesi ya da cep telefonları ile fotoğraf çekimleri yaygın hale gelmiş olsa da katılımcılara bu aşamada tema odaklı fotoğraf çekimi, her çekim için kaç fotoğraf gerektiği, fotoğrafların nasıl paylaşılacağı gibi konular hakkında açıklama yapılır³⁶. Katılımcıların fotoğraf çekme sürecindeki düşünce ve deneyimlerini kaydedebilecekleri bir not defteri edinmeleri sağlanır. Böylece zamanla verilerin unutulmasının önüne geçilir^{9,32}.

Temaların belirlenmesi: Katılımcıların araştırma konusuna uygun fotoğrafları çekmeleri için araştırmacılarla birlikte grup tartışması yoluyla ana ve alt temalar belirlenir³⁶.

Fotoğrafların çekilmesi: Üçüncü aşamada katılımcıların temalara uygun olacak şekilde iki hafta sürecek fotoğraf çekimleri yer almaktadır³⁴. Araştırmacılar, temalara uygun fotoğraf çekmede sorun yaşanması halinde katılımcılara rehberlik ederek süreci kolaylaştırılmaktadır³⁷. Bunu yaparken nasıl bir yaklaşım sergilemeleri gerektiği ile ilgili örnek Tablo 1.'de yer almaktadır³⁸.

Birey ve grup odaklı görüşmelerin yapılması:

Katılımcılardan çektikleri fotoğraflardan belirlenen temalara uygun ve kendi bakış açılarını en iyi yansıtan fotoğrafları seçmeleri istenir. Bu fotoğraflar ve kayıt defterleri araştırmacı tarafından toplanarak kaydedilir^{9,32}. Daha sonra araştırmacı; katılımcılarla çektikleri fotoğrafları nasıl anlamlandırdıklarını ve temalarla nasıl ilişkilendiklerini ortaya çıkarmak için bireysel ve grup odaklı derinlemesine görüşmeler yapar³⁹. Grup oturumlarında, katılımcılara fotoğrafların ayrıntılı hikâyelerini anlatmaları için 20-30 dakikalık süreler verilir. Bu aşamada araştırmacı tarafından katılımcılara fotoğraflarla ilgili şu sorular yöneltilebilir^{9,32}.

- a. Bu fotoğrafta ne görüyorsunuz?
- b. Bu fotoğrafta gerçekte neler oluyor?
- c. Bu fotoğrafın hayatınızla nasıl bir ilgisi var?
- d. Fotoğrafta yansıttığınız sorun sizin için neden önemli?
- e. Bu konuda neler yapabiliriz?

Verilerin içerik analizlerinin yapılması ve raporun

yazılması: Araştırmacı görüşme sonrası fotoğraflara ilişkin kayıtları ve katılımcıların kayıt defterlerinden edindiği verilerin kod listesini oluşturur ve temaları kategorize eder⁹. Toplanan tüm verilerin içerik analizleri yapılarak çalışmanın raporu hazırlanır⁴⁰.

Tablo 1. Örnek Tema ve Yaklaşım Tarzı

Tema: Sabah	Bu temaya uygun görüntüleri bulmakta zorlanıyorsanız, şu soruların cevaplarını vererek fotoğraf çekiminizi planlayabilirsiniz.	Sabah uyandığınızda yaptığınız ilk şey nedir? Alarmı kapatmak, dişlerinizi fırçalamak ya da farklı bir şey. Bunu göstermek için bir fotoğraf çekin.	Şimdiye kadar güne nasıl başladığınızı, günün sabah vaktini nasıl geçirdiğinizi tanımlayan bir dizi fotoğraf biriktirmiş oldunuz. Bunlar sizin için daha önce üzerinde çok düşünülmemiş, alışılmadık fotoğraf konuları gibi görünebilir. Fakat bunlar, size ait bir sabahı tanımlayabilmeniz ve bu sabahı başkalarına anlatabilmeniz için kolaylaştırıcı bir bakış açısıyla oluşturulmuş fotoğraflardır. Aynı bu alıştırmada olduğu gibi araştırmamızda birlikte belirlediğimiz konuların fotoğraflarını kendi deneyimlerinizi yansıtabilecek, size ait olanları resmedebilecek şekilde çekebilirsiniz. Burada dikkat etmeniz gereken, konuya uygun sizi anlatan ya da deneyimlerinizi yansıtan özellikte fotoğrafların çekilmesidir.
		Sonrasında ne yaparsınız? Kahvaltı yapar mısınız? ya da elinizde bir parça kızarmış ekmele kapıdan dışarı mı çıkararsınız? Bunu göstermek için bir fotoğraf çekin.	
		Dışarı çıktığınızda yürür müsünüz? Otobüse biner misiniz? ya da bisikletinize mi binmeyi tercih edersiniz? Bunu göstermek için bir fotoğraf çekin.	
		Dışarıda neler dikkatinizi çeker? Dışarıda size ilginç gelen şeyler nelerdir? Bunu göstermek için bir fotoğraf çekin.	
		Sabah ilk gittiğiniz yer neresidir? Belki işe, okula ya da mağazaya? Bunu göstermek için bir fotoğraf çekin.	
O gün hava nasıl? Bunu göstermek için bir fotoğraf çekin.			

Çalışma sonuçlarının ve fotoğrafların paylaşılması:

Fotoses yöntemi diğer katılımcı eylem araştırmalarında olduğu gibi sorunun çözümü için eyleme geçmeyi vurgular. Çünkü, çalışma sonuçlarının salt teorik alana katkı sağlayabilecek bilgiler olmasından ziyade bu bilgilerin sosyal değişim için eyleme geçmede kullanılması amaçlanmaktadır. Bu bakımdan çalışma süreci; sadece dezavantajlı grupların sorunlarını ve çözüm önerilerini

ortaya koymanın yanı sıra sorunların çözümü için eyleme geçmeyi gerektirir⁷. Buradan hareketle araştırmanın son adımında çalışma raporu ve fotoğraflar karar vericiler ve toplum için erişilebilir hale getirilmelidir. Bunun için araştırma sonuçlarının konferanslar, makaleler ve ders kitapları gibi yaygın kullanılan bilindik kanallar aracılığıyla ya da sergiler ve dijital medya gibi farklı kanallarla geniş kitlelere ulaşması sağlanabilir⁴¹.

Hemşirelikte Fotoses Kullanımı

Fotoses; sosyal adalet fikrinden kaynaklanan, bireysel ve toplumsal güçlenmeyi vurgulayan bir yöntemdir⁴². Hemşirelik bakımının odağında da insan ve insanın bütün boyutlarıyla güçlendirilmesi süreçleri yatmaktadır. Bu bakım anlayışı insanı dolayısıyla toplumu güçlendirmeyi amaçlar⁴³. Bunu yaparken de geleneksel görüşmeye dayalı araştırma teknikleriyle kolayca yakalanamayan anlatıları fotoses gibi keşfedici yöntemleri kullanarak elde edebilir⁴⁴. Hemşirelikte fotoses kullanımı hemşirelerin bakım verdikleri hasta bireylerin hastalık deneyimlerini anlamaları açısından da önemlidir. Bu, özellikle hemşirelerin ihtiyaçlarını tanımlamada zorlandıkları hastalar ya da çözüm geliştirmede karmaşa yaşanan durumlarda daha da anlam kazanmaktadır⁴². Temelde yorumlayıcı ve eleştirel paradigmalarda çerçevelenen bu fotografik yöntem⁴⁵; hemşirelik uygulamalarında terapötik müdahaleler, dokümantasyon, hasta bireyleri güçlendirme, hemşirelik öğrencilerinin öğrenme deneyimlerinin belirlenmesi ve eğitimin planlanması gibi çeşitli alanlarda kullanılmıştır⁴⁶⁻⁴⁸. Hemşirelik disiplinde fotoses metodolojisini kullanan çalışma örneklerini çoğaltmak mümkün olsa da henüz istenilen düzeyde değildir. Bunun nedeni yöntemin gerçekte nasıl kullanıldığına dair ayrıntılı açıklamaların olmaması ve etik sorumluluk açısından yaratacağı zorluklara dair olumsuz bir algının varlığına bağlanmaktadır⁴⁸.

Aşağıda hemşirelik disiplinini doğrudan ilgilendiren iki örnek çalışmaya yer verilmiştir.

Olausson ve arkadaşları "Yoğun bakım ünitesinden uygulamalar ve yansımalar" adlı çalışmada⁴⁷; yoğun bakım ünitelerinde yer ve mekânın anlamını incelemek için fotoses yöntemini kullanmışlardır. Çalışma; hasta ve hasta yakınlarının bakış açısından yoğun bakım ünitelerinin ne anlama geldiğini ve ortamdayken hangi duyguların deneyimlendiğini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Aynı çalışmada yoğun bakım ünitesinde çalışan personelin bakım deneyimlerini incelemek çalışmanın diğer bir amacını oluşturmuştur. Bu amaçlar doğrultusunda katılımcılardan yoğun bakım ünitesinin fotoğraflarını çekmeleri ve çekim boyunca duygu ve düşüncelerinin ne olduğuna dair günlük tutmaları istenmiştir. Yoğun bakım üniteleri doğası gereği pek çok zorluğu içerisinde barındırmaktadır. Bu çalışmada mevcut bakım zorlukları hem çalışanlar hem de hasta ve hasta yakınları tarafından çekilen fotoğraflarla ifade edilmeye ve nihayetinde fotoğraflarla seslendirilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların fotoğraflarının ana temaları ve bu fotoğraflara ait kısa hikâyeleri aşağıda yer almaktadır.

Tema 1. "Tabure": Hasta yakını tarafından çekilen "Tabure" temalı fotoğrafın, hasta yakınının kendisi tarafından yansımaları; "Sadece hastanın yanında oturabilmek

istiyorum. Bu tabure benim için çok önemli. O benim ve burası benim yerim." şeklindedir.

Tema 2. "El dezenfektanı": Hasta yakını tarafından çekilen "El dezenfektanı" temalı fotoğrafın hasta yakınının kendisi tarafından yansması; "Ellerimizi her zaman temiz tutmamız gerekli, burası için bu çok önemli. Çünkü hastam enfeksiyonlara karşı çok hassas. Hastamı görmeye gittiğimde ellerimi yıkama konusunda bir sorun yaşamıyorum fakat onun yanından çıkışta çok rahatsız oluyorum. Çünkü bu hastamın kirli ve pis olduğu anlamına geliyor. Bu yüzden çok utanıyorum ve onun nasıl hissettiğini merak ediyorum." şeklindedir.

Tema 3. "Taşınabilir ventilatör": Hasta tarafından çekilen "Taşınabilir ventilatör" adlı temanın kendisi için yansması; "Bu fotoğrafı çektim çünkü bu makine hiç hoşuma gitmiyor. Ondan kurtulmak istiyorum ve bunun için uğraşıyorum. Bağımsız olmamı, etrafta dolaşmamı engelliyor. Ona bağımlıyım, şu anda onsuz yaşamak için çok çabalıyorum. En kötü şey hareket edememek ve daha önce yaptığım şeyleri yapamamak, çünkü sürekli bu makine benim karşıma çıkıyor..." şeklindedir.

Tema 4. "Gizlilik": Sağlık personeli tarafından çekilen "Gizlilik" adlı temanın kendisi için yansması; "Burada gizlilik yok! Herkes birbiri hakkında söylenen her şeyi duyabiliyor. İnsanları daha alçak sesle konuşurmak için elimden geleni yapıyorum ama faydası yok! Hastalar hakkında tedaviyi sonlandırmak gibi çok kritik şeylerden bahsediyoruz..." şeklindedir.

Tema 5. "Doğanın görünüşü": Sağlık personeli tarafından çekilen "Doğanın görünüşü" adlı temanın kendisi için yansması; "Bu fotoğrafı çektim çünkü burada olmayı seviyorum, dışarıyı görebiliyorsun, doğanın güzelliklerini görebiliyorsun, özellikle hava güzel ya da yağmurluysa... Burası benim için farklı duygular uyandırıyor, işimi yapmamı kolaylaştırabiliyor. Hava güzelse daha mutlu oluyorum ve hastalara daha çok yardım etmek istiyorum. Bu da daha iyi bir bakım vermeme sağlıyor. Bence hastalar için de sadece rüzgarı ya da havayı hissedebilmek belki de bir kuşun sesini duymak çok şeyi ifade ediyor..." şeklindedir.

Rana ve arkadaşları⁴⁹, Covid-19 salgını sırasında ön saflarda görev alan hemşirelerin deneyimlerini fotoses aracılığıyla incelemiştir. Toplamda on iki hemşire iki gruba ayrılmış ve her iki gruptan beş hafta boyunca fotoğraflar ve anlatılar toplanmıştır. Bir grup ile pandeminin başında, diğer grup ile altı ay sonra olacak şekilde odak grup görüşmesi yapılmıştır. Çalışma sonucunda fotoses verilerinden (1) Hemşirelik işi; (2) İletişimsizlik; (3) Yorgunluk; (4) Dayanıklılık ve (5) Gelecek için umut olmak üzere beş tema ortaya çıkmıştır. Çalışmadan elde edilen ana temalar ve anlatı alıntıları aşağıda verilmiştir.

Tema 1. "Hemşirelik işi": "İlk tema, hastalar ve meslektaşlar ile ilişkileri, bakım faaliyetlerini ve ortamı, ayrıca kişisel özveri ve riskleri temsil etmiştir. "İş yerimi savaşa giriş olarak görüyorum. İşe büyük umutlar ve düşük beklentilerle gidiyorum." diyerek Covid-19 salgınının ön saflarını bir savaş alanı olarak tanımlamış ancak gerekliliği nedeniyle duygusal emekte önemli bir artış olduğu yorumunu yapmıştır".

Tema 2. "İletişimsizlik": "Hemşireler, streslerinin ve hayal kırıklıklarının çoğunun, hastane liderleri, halk sağlığı

yetkilileri, hükümet ve kendileri arasındaki pandemi yönergeleri hakkındaki yanlış iletişimden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Hemşireler hangi bilginin doğru ve güncel olduğunu belirlemeye çalışırken kendilerini bitkin hissettiklerini belirtmişlerdir. Politika ve uygulama değişikliklerini gösteren günlük e-postalar ve çok sayıda haber bilgi karmaşıklığı ve "yeterince anlaşılmayan" bir aşırı mesaj yüklemesi yaramıştır. Bu arada sosyal medya, yanlış bilgilendirme yaratan söylentiler ve asılsız iddialarla dolmuştur. Gerçekler güncellenip ve politikalar sürekli değiştiğinde, hemşireler kendilerini dışlanmış, halka gerçeği öğretmek için hazırlıksız hissetmelerine neden olmuştur."

Tema 3. "Tükenmişlik": "Pandemi ile uzamış vardiyalar, kaçırılan molalar olağan hale gelmiştir. Üstelik hemşire katılımcılar sadece iş ile ilgili değil aynı zamanda kendi ailelerinin talepleri nedeniyle, kendilerini duygusal olarak tükenmiş, çevreyle bağlantısız ve fazla çalışmış hissetmiştir". Hemşire katılımcılar; "Hiçbir şey bizi bir pandemi sırasında çalışma deneyimine hazırlamadı", "Aylardır dokümanım tek insanlar hastalar." "Sarılmayı özdeldim!" ifadelerini kullanarak duygusal tükenmişliğine ve sosyal izolasyona vurgu yapmışlardır.

Tema 4. "Dayanıklılık": "Hemşireler, pandeminin zorlu zamanlarında (hobilerle uğraşmak, egzersiz yapmak veya sadece zihinlerini boşaltmak için kendilerine zaman ayırmak gibi) direnç geliştirmelerine ve başa çıkmalarına yardımcı olan stratejileri de paylaşmışlardır". Örgütsel desteğin mevcut olduğunu bilen hemşireler, çoğu zaman bunun yeterli olmadığını düşünmektedir. Bu nedenle hemşireler, hemşirelerin kendilerine bakması gerektiğinin altını çizmiş, "Hastalarınıza baktığınız gibi kendinize de bakmanız gerekir" söyleminde bulunmuşlardır".

Tema 5. "Gelecek için umut": "Bir COVID-19 aşısının geliştirilmesi, hemşirelerde tünelin sonunda ışık olduğuna dair umut yaratmıştır. Bu umutla hemşireler nihayet virüsü ortadan kaldıracabileceklerini ve zorlukların üstesinden gelebileceklerini hissetmişlerdir". Aşı piyasaya sürüldüğünde, "Virüsü ortadan kaldırmak için çalışan tüm meslektaşlarımıza, sağlık çalışanlarına ve bilim insanlarına şükranlarımızı sunuyoruz" diyerek duydukları mutluluğu dile getirmişlerdir."

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sağlık ve hastalık araştırmalarında, fotoses gibi görsel yöntemlerin kullanılmasının önemine ilişkin giderek artan bir fikir birliği vardır. Üstelik bu yöntemler sadece katılımcılar için değil araştırmacılar için de dikkate değer avantajlar sağlamaktadır. Her ne kadar nitel araştırmalar hemşirelik literatüründe nicel araştırmalara kıyasla daha az dikkate alınmış olsa da⁵⁰ fotoses gibi katılımcı araştırma yöntemlerinin geleneksel yöntemlere iyi bir alternatif olabileceği unutulmamalıdır. Özellikle yaratıcı ve katılımcı yöntem olması bakımından başta hasta bakımı olmak üzere mesleki gelişimi ilgilendiren tüm alanların iyileştirilmesine önemli katkılar sağlayabilir. Geleneksel veri toplama biçimlerini zenginleştirerek klinik uygulama ve araştırma yaklaşımlarına farklı bakış açısı kazandırılabilir. Bu nedenle bu metodoloji hemşirelik araştırmacılarına tanıtılmalı ve araştırmalarda kullanımı yönünde hemşire araştırmacılar

teşvik edilmelidir. Makalemiz; ülkemizde hemşirelik alanında fotoses yönteminin kullanımına rehberlik etmek amacıyla yöntem hakkında genel bir bakış sunmaktadır.

Etik Kurul Onayı (Kurul adı, tarih ve sayı no): -

Çıkar Çatışması: Bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yoktur.

Katılımcı Onamı: -

Yazar katkıları

Araştırma dizaynı: SC, SA

Literatür araştırması: SC, SA

Makale yazımı: SC, SA

Ethics Committee Approval: -

Conflict of Interest: Not reported.

Funding: None.

Exhibitor Consent: -

Author contributions

Study design: SC, SA

Literature search: SC, SA

Drafting manuscript: SC, SA

KAYNAKLAR

1. Streefkerk R. Quantitative Research Differences, Examples & Methods [Internet]. 2019 [Erişim Tarihi 25 Mayıs 2021]. Erişim adresi: <https://www.scribbr.com/methodology/quantitative-quantitativerearch/#~:text=andqualitativemethodsF,QuantitativerearchdealswithnumbersandstatisticsCwhilequalitativerearch,WhatismixedmethodsresearchF>.
2. Merriam SB, Grenier RS. Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers; 2019.
3. Baltacı A. Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2019;5(2):368-88.
4. Hurworth R. Photo-interviewing for research. Social Research Update. 2003;40:1-4.
5. Hurworth R, Clarck E, Martin J, Thomsen S. The use of photo-interviewing: Three examples from health evaluation and research. Evaluation Journal of Australasia. 2005;4:52-62.
6. Evans-Agnew RA, Boutain DM, Roseberg MAS. Advancing nursing research in the visual era: Reenvisioning the photovoice process across phenomenological, grounded theory, and critical theory methodologies. ANS Adv Nurs Sci. 2017;40(1):1-15.
7. Nykiforuk CIJ, Vallianatos H, Nieuwendyk LM. Photovoice as a method for revealing community perceptions of the built and social environment. Int J Qual Methods. 2011;10(2):103-24.
8. Lorenz LS, Kolb B. Involving the public through participatory visual research methods. Health Expect. 2009;12(3):262-74.
9. Wang C, Burris MA. Photovoice: Concept, methodology, and use for participatory needs assessment. Health Educ Behav. 1997;24:369-87.
10. Wang C. Photovoice: A participatory action research strategy applied to women's health. J Womens Health. 1999;8(2):185-92.
11. Liebenberg L. Thinking critically about photovoice: Achieving empowerment and social change. Int J Qual Methods. 2018;17(1):1609406918757631.
12. Coemans, S, Raymakers, AL, Vandenabeele, J, Hannes, K. Evaluating the extent to which social researchers apply feminist and empowerment frameworks in photovoice studies with female participants: A literature review. Qualitative Social Work. 2019;18(1):37-59.
13. Macdonald D, Peacock K, De, A, Fisher, KR, Boydell KM. Photovoice as a platform for empowerment of women with disability. SSM-Qualitative Research in Health. 2022;2:100052.
14. Unger VH. Participatory health research: Who participates in what?. Forum: Qualitative Social Research. 2012;13(1):7.
15. Tsang KK. Photovoice data analysis: Critical approach, phenomenological approach, and beyond. Beijing International Review of Education. 2020;2(1):136-52.
16. Dumbrill GC. Your policies, our children: Messages from refugee parents to child welfare workers and policymakers. Child Welfare. 2008;88(3):145-68.
17. Mahmood A, Chaudhury H, Michael YL, Campo M, Hay K, Sartre A. A photovoice documentation of the role of neighborhood physical and social environments in older adults' physical activity in two metropolitan areas in North America. Soc Sci Med. 2012;74:1180-92.
18. Payne DA, Hickey H, Nelson A, Rees K, Bollinger H, Hartley S. Physically disabled women and sexual identity: A photovoice study. Disability & Society. 2016;31(8):1030-49.
19. Moffitt P, Vollman RA. Photovoice: Picturing the health of aboriginal women in a remote northern community. CJNR. 2004;36(4):189-201.
20. Butschi C, Hedderich I. How to involve young children in a photovoice project. Experiences and results. Forum: Qualitative Social Research. 2021;22(1):5.
21. Harrison B. Seeing health and illness worlds-using visual methodologies in a sociology of health and illness: A methodological review. Sociology of Health & Illness. 2002;24:856-72.
22. Kristiansen M, Thomsen TT, Krasnik A. "Sometimes you just have to walk alone" Meanings of emotional support among danish-born and migrant cancer patients. J Psychosoc Oncol. 2010;28(6):699-717.
23. Gimenes FRE, Marck PB, Atila EG, Cassiani SHDB. Engaging nurses to strengthen medication safety: Fostering and capturing change with restorative photographic research methods. Int J Nurs Pract. 2015;21(6):741-8.
24. Carter B, Ford K. Researching children's health experiences: The place for participatory, child-centered, arts-based approaches. Res Nurs Health. 2013;36(1):95-107.
25. Castleden H, Garvin T, First Nation H. Modifying photovoice for community-based participatory

- Indigenous research. Soc Sci Med. 2008;66(6):1393-405.
26. Andina-Díaz E. Using Photovoice to stimulate critical thinking: An exploratory study with Nursing students. Rev Lat Am Enfermagem. 2020;28:1-8.
 27. Close H. The use of photography as a qualitative research tool. Nurse Res. 2007;15(1):27-36.
 28. Oliffe JL, Bottorff JL, Kelly M, Haplin M. Analyzing participant produced photographs from an ethnographic study of fatherhood and smoking. Res Nurs Health. 2008;31:529-39.
 29. Bisung E, Elliott SJ, Wallace CJ, Karanja DM, Bernard A. Social capital, collective action and access to water in rural Kenya. Soc Sci Med. 2014;119:147-54.
 30. Dennis SF, Gaulocher S, Carpiano RM, Brown D. Participatory photo mapping (PPM): exploring an integrated method for health and place research with young people. Health Place. 2009;15(2):466-73.
 31. Plunkett R, Leipert BD, Ray SL. Unspoken phenomena: using the photovoice method to enrich phenomenological inquiry. Nurs Inq. 2013;20(2):156-64.
 32. Bullard E. Photovoice. Salem Press Encyclopedia [Internet]. 2018 [Erişim Tarihi 15 Aralık 2021]. Erişim adresi: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=er s&AN= 109057118&lang=tr&authtype=ip,uid>.
 33. Hollowell MR, Yugar-Arias IF. Exploring fundamental causes of safety challenges faced by Hispanic construction workers in the US using photovoice. Safety Science. 2016;82:199-211.
 34. Palibroda B, Krieg B, Murdock L, Havelock J. A practical guide to photovoice: sharing pictures, telling stories and changing communities. Prairie Women's Health Centre of Excellence. Winnipeg, MB; 2009.
 35. Povee K, Bishop BJ, Roberts LD. The use of photovoice with people with intellectual disabilities: reflections, challenges and opportunities. Disability & Society. 2014;29(6):893-907.
 36. Drew SE, Duncan RE, Sawyer SM. Visual storytelling: A beneficial but challenging method for research with young people. Qual Health Res. 2010;20(12):1677-88.
 37. Balmer C, Griffiths F, Dunn J. A review of the issues and challenges involved in using participant-produced photographs in nursing research. J Adv Nurs. 2015;71(7):1726-37.
 38. Ripat J, Woodgate RL, Bennett L. Attitudes faced by young adults using assistive technology as depicted through photovoice. Disabil Rehabil Assist Technol. 2020;15(3):314-321
 39. Tsang KK. Photovoice data analysis: Critical approach, phenomenological approach and beyond. Beijing International Review of Education. 2020;2(1):136-52.
 40. Fleming J, Mahoney J, Carlson E, Engebretson J. An ethnographic approach to interpreting a mental illness photovoice exhibit. Arch Psychiatr Nurs. 2009;23(1):16-24.
 41. Smith E, Carter M, Walklet E, Hazell P. What are Photovoice studies?. Evid Based Nurs. 2022;25:6-7.
 42. Öz F. Sağlık alanında temel kavramlar. Ankara: İmaj Baskı; 2004.
 43. Edwards LS, Fryer N, Boot M, Farquharson M, McCormack S, Sluman K, et al. Results of cross-faculty 'capstone' assessments involving nursing and performing arts students. Nurs Manag. 2018;25(4):22-9.
 44. Mooney, R, Bhui, K. Analysing multimodal data that have been collected using photovoice as a research method. BMJ open. 2023;13(4):e068289.
 45. Riley RG, Manias E. The uses of photography in clinical nursing practice and research: a literature review. J Adv Nurs. 2004;48(4):397-405.
 46. Mullen RF, Kydd A, Fleming A, McMillan L. Dignity in nursing care: What does it mean to nursing students?. Nurs Ethics. 2017;26(2):390-404.
 47. Olausson S, Lindahl B. On photovoice-applications and reflections to an intensive care context. Scand J Caring Sci. 2022;36(4):1123-33.
 48. Harely A. Picturing reality: Power, ethics, and policies in using photovoice. Int J Qual Methods. 2012;11(4): 320–39.
 49. Rana R, Kozak N, Black A. Photovoice exploration of frontline nurses' experiences during the COVID-19 pandemic. Can J Nurs Res. 2023;55(1):25-33.
 50. Glaw X, Inder K, Kable A, Hazelton M. Visual methodologies in qualitative research: autophotography and photo elicitation applied to mental health research. Int J Qual Methods. 2017;16(1):1-8.